

CONSIDERATIO VII.

De Potentia DEI.

Hæc 1. mirabilis in magnis. 2. mirabilior in minimis. 3. Summe mirabilis in se ipsa.

P. 1. *Hæc mirabilis in magnis.* Si ingentes cælorum orbis, spatiaque illa in infinitum diffusa, innumerabilibus fulgurantibus stellis, sole ac luna velut totidem gemmis aut oculis animata, si latissime circumscriptum terræ globum, in medio aeris, circumquaque illum ambientis, pendulum, si maris vastissimos sinus, totamque hanc cæli terræque machinam perpendis, quanta potentia præditus sit necesse est, qui opus tam grande sua dextra formavit, illudque tanta soliditate firmavit ac stabilivit, ut licet jam 6. circiter annorum millia a prima ejus creatione effluxerint, constet tamen, ac primæ in statu perduret, quin unquam confescescat, suæque mole fatiscat. Si materiam ad hæc formanda requisitam, si artem eam commiscendi ac connectendi, rebusque singulis justam mensuram, proportionem, formam, indolem, naturam, virtutem tribu-

D
endi

endi, cuidam creaturæ dedisset Deus; quot
 sæculorum millionibus opus habuisset, ad
 omnia ista, quæ in cælo terraque conspici-
 mus, tam vasta, tamque varia effingenda,
 justum in ordinem redigenda, structuramque
 tam admirabilem, solidam, ac immentam
 absolvendam? Quot olim homines occupa-
 bantur in unica turri Babylonica, quot in
 uno Salomonis templo exstruendo? Cum pro
 solis lignis cedrinis & abiegnis succidendis
 millia decem, pro oneribus portandis septua-
 ginta hominum millia, pro excidendis &
 aptandis lapidibus latomorum millia omnino
 octoginta quotidie præter alios plurimos
 operum inspectores eum in finem adhiberen-
 tur; 3. Reg. 5. Quanta non raro multitudo ar-
 tificum & operariorum plurimis annis desu-
 dat in structura vel unius Regii palatii absol-
 venda: sed quid tantillæ moles, vel unico cæ-
 lesti corpori, ne dicam toti cælo, terraque
 comparatæ? Quanta igitur quamque mira-
 bilis potentia, quæ mundum universum (opus
 tam vastum, tamq; innumerabili rerum diver-
 tissimarum varietate abundans) in momento,
 sine ullo labore, unico verbo, imo nutu vo-
 luntatis, & quidem ex puro nihilo produxit,
 vocans ea quæ non sunt, tanquam ea quæ
 sunt.

sunt? ad Rom. 4. Nonne stupenda omnino vox illa, ad cuius solius imperium tam prodigiosa magnitudinis machina, nunquam alias visa, e nihilo suo emergit, & intra temporis momentum, numeris omnibus absoluta consistit; non aliter, ac si singula summa & exquisita industria, pertinaei & diuturno labore, insuper maximo artificio & præmeditato diu consilio, elaborata fuissent? Consule architectos omnes hujus mundi; quis omnium ponere potuisset vel sola fundamenta tam stupendæ molis, quis dimetiri ejus altitudinem ac profunditatem, quis tendere super eam lineam, aut demittere lapidem angularem ejus? Job. 38. Quis proinde non adoret tam admirandam potentiam? quis se non prosterнат sub manu hac omnipotente? Nonne stupiditas summa tantæ potentæ constanter subesse, nec eidem humiliter se subicere? Quis non cedat fortiori, nec velit sibi amicum, quem novit viribus infinite superiorem? At nonne tu Deus semper super me extendis brachium illud omnipotens, quo me in momenta singula contere potes? Quis autem ego sum, pulvis & cinis, ut me illi subtrahere, aut tantæ virtuti resistere valeam? Si timeo potentes hujus mundi, quibus aliquid juris concel-

sisti in corpus & fortunas meas; non timeam te Regem sæculorum, cujus potentia se extendit in omne id, quod sum, in omne, quod habeo, quod valeo, quod sperare aut timere debeo per omnem æternitatem: quique non solum corpus, sed & animam meam quovis puncto temporis *perdere potes in gehennam?* Ah discam vereri tantum dominum, discam humiliare in conspectu ejus animam meam! &c.

P. 2. *Marabilior in minimis.* Si divina potentia magna tibi videtur in magnis, major & admirabilior tibi merito videri deberet in minimis. Quæ magna sunt, rapiunt passim animam tuam & affectum; eo quod oculos tuos sua magnitudine & splendore perstringant. At cum in ea, quæ in minimis latent, prodigia & abscondita divinæ potentæ miracula, parum aut nunquam intendas animum; quid mirum, quod potius ex magnis, quam minutis illis, Dei magnitudinem & excellentiam potentæ ejus metiaris? Uti autem in artefactis mole minima plerumque ceteris palmam præripiunt. (exempli causa Ilias Homeri nuci inclusa) attemque & artificem maxime commendant: ita omnipotentia divina præ omnibus commendabilis & stupenda

da videtur in minutissimis creaturis suis, oculos nostros tantum non effugentibus. Inspice vel solam formicam, animal gracilis ac perexigui corporis; quid mirabilius, quam in tam angusto corpore cernere ea omnia, quæ cernis in elephante, oculos scilicet (et si acumen acus non excedant) perspicacissimos; aures ad minimum sonum, motumque eiec-tas & excitatas; tactum subtilissimum; lin-guam, dentes, guttur, rostrum, cor, je-cur, pulmones, stomachum, viscera, cete-rasque partes corporis & organa, omni ex parte perfecta; proportionem insuper sum-mam membrorum; agilitatem corporis in-credibilem; ipsa usque adeo anima, quibus se contra hostes suos tueatur ac defendat. Vere admirabilis potentia, quæ tam diversa, tam-que subtilia minimo in corpusculo collegit, suis locis tam apte disposita, ut nulla pars al-teram impediat ad functiones suas peragen-das; quæque loco tam angusto ea omnia con-clusit, quæ amplo in corpore inveniuntur; venulasque subtilissimas per totum corpuscu-lum artificio plane divino diffudit; in qui-bus novo miraculo uti aquæ in mari, sanguis semper fluat ac refluat; quodque amplius est, animalculo tam parvo providentiam quan-

dam indidit futurorum quasi præſagam, ac ſecuturis neceſſitatibus proſpicientem: cum tota æſtate maxima ſedulitate colligat, & in caveas ſubterraneas recondat, quod arceſſendæ fami, & conſervandæ per hiemem vitæ ſufficit. Ut vel ipſe ſapiens, Prov. 6. non dubitarit hominem, etſi ratione præditum, ad fornicam ablegare, ut ab ea diſcat ſapere, rebusque ſuis in futurum proſpicere. An minor reſuget Dei tum ſapientia, tum potentia (ut cetera præteream animalculæ) minutiffima etiam in aranea: quæ cum artem filum ducendæ, texendæ, conſuendæ nunquam didicerit, netricis tamen & textoris, imo & venatoris officia ex aſſe implet, propriis ex viſceribus filum ſubtiliffimum deducens; illudque mirabili artificio reticuli ad inſtar, quo aves & piſces capiuntur, contextens; glutine quodam e viſceribus deprompto, connectens ac conſuens; ac inter pendulos hinc inde arborum ramuſculos ad inſidias capiendis muſcis extendens; non aliter ac ſi artem venatoriam, aut piſcatoriam ex profeſſo didiciſſet: tota dein die, nocteque ſummo ſilentio in reticuli centro excubans, prædæque inhians, in quam denique vix captam, rapidiffimo curſu fertur, & ne fors evadat,

eam

eam reticulo suo quamprimum involvit; id-
 que tanta dexteritate ac celeritate, ut musca
 eodem prope momento, quo se captam de-
 prendit, simul experiatur se undequaque
 constrictam, ac involutam, ut nec elabi, nec
 se movere, minus defendere possit. Quis
 amabo Deus meus! animalculo tam minuto
 indidit naturam tam capacem ac sagacem,
 tam industriam, simulque subdolam; nisi
 omnipotens virtus tua, non minus incom-
 prehensibilis in minimis, quam in magnis
 admiranda? Sed O cæcitas cordis mei! nihil
 mirum aut magnum ab humano ingenio in-
 ventum, in oculos meos incurrit; quin illud
 prædicem ac æstimem, simulque copiose ex-
 curram in laudes primi inventoris: cum ta-
 men artifices omnes non nisi mortuam quan-
 dam imaginem operum tuorum omni arte
 sua, qua imitari conantur naturam, effin-
 gere possint: quin naturales illis proprieta-
 tes, sensus ac vitam dare queant, sola forma
 quadam & figura exteriori contenti; quo
 omnis eorum ars & industria ultra progredi
 non possit. Et tu mi Deus! tam plena & per-
 fecta, tam varia ac multiplicia, tam pulchra
 & ingeniosa, tam prodigiosa & stupenda
 etiam in minimis creaturis tuis mihi exhibes;

caque omnia in tanta perfectione, ut ne unum quidem eorum omnis Angelica sapientia & potentia tota æternitate producere posset; & tamen heu dolor! vilescunt mihi quodammodo ista omnia ipsa assuetudine videnti, ut ne mentem quidem elevem in potentiam illam tam mirabilium operum effectricem! Ah quando tandem aperientur oculi mentis meæ, ut dum oculis corporis tam manifesta cerno omnipotentiaæ tuæ vestigia, vel inde discam agnoscere & adorare magnitudinem tuam, & sublimitatem perfectionis tuæ! &c.

P. 3. *Summe mirabilis in se ipsa.* At quanto major mihi videtur omnipotentia tua Deus meus! si eam in semetipsa contempler: non tam attendens ad illius effectus, ceu rivulos quosdam ex eadem promanantes, quam ad fontem ipsum, ex quo profluunt! Quæcunque enim video omnipotentiaæ tuæ prodigia, non tam manifestum faciunt, quid possis, quam quid feceris: cum omnia opera manuum tuarum infinite excedat potentia tua, in iis quæ operatus es, solum finita, in semetipsa autem infinita. Quam prodigiosa illa? cum ex parte tua mensuram aliam non habeat, quam ipsam voluntatem tuam, ut
 quan

quantum hæc vult, tantum illa possit? Quod-
 cunque voluit, hoc fecit. Job. 23. nec aliam
 ex parte rerum possibilem, quam ipsum ni-
 hilum; cujus immensæ latitudini coæquatur.
 Quam admirabilis? Cum omnia possit ex se-
 metipsa, suaque virtute propria; quin indi-
 geas aliquo exemplari, cui conformes opus,
 quod meditaris? eo quod infinita, qua polles,
 sapientia sit idea perfectissima omnium possi-
 bilium; nec egeas materia præexistente, in
 quam rerum diversissimarum formas indu-
 cas; cum & materiam & formam, essentiam
 & naturam, proprietates & qualitates rerum
 omnium in virtute tua contineas: nec con-
 silio aut opera cujusquam adjunctice; quod tua
 tibi sis sufficientia ad faciendum, quidquid
 facere tibi placuerit. Cumque æque late pa-
 teat tua potentia, quam sapientia; ita ut fieri
 non possit, ut hæc aliquid concipiat possibile,
 quod ab omnipotentia tua produci non pos-
 sit, quam hæc in immensum se extendat ne-
 cesse est, utpote par & æqualis sapientiæ in
 investigando infinitæ? Nil proinde magne
 Deus! immensitatem potentia tuæ exhaustire
 potest. Creando mundum hunc aspectabi-
 lem, innumerabilia continentem arcana, quæ
 latent intellectum, & abscondita sunt ab ocu-
 lis

lis nostris , ostendisti quidem nobis lineamenta quædam amplissimæ virtutis ac potentiaæ tuæ ; æ quot condere potuisses , eo multo perfectiores , quin tamen virtus illa sæcundissima imminuta unquam fuisset , semper eadem , semper sibi æqualis , semper infinita ? Nec minor sane potentia tua in destruendo , quod fecisti , quam illud producendo ; cum eadem facilitate mundum universum in nihilum redigere posses , qua eundem e nihilo eduxisti ; æque etiam facile tibi sit contra naturam , vel eidem confirmiter agere , igni relinquere virtutem naturalem urendi , aut (uti in fornace Babylonica contigit) eum convertere in ventum roris flantem ; ex lapidibus suscitare filios Abrahæ , aut hos convertere in lapides , vel (ut uxorem Lothi) in statuas salis . Unde quæ in sacris literis miramur legimus de virga Moysis in colubrum versa , ac fluminibus conversis in sanguinem , aliaque plurima , nobis quidem prodigia , tuæ autem divinæ potentiaæ non nisi ludas ac nihilum sunt ; quod nutum & imperium tuum creata omnia ac creabilia vereri cogantur , nihilque resistere possit tuæ omnipotenti voluntati . O quanto mihi solatio esse debet , quod Deum habeam tam potentem , cui non

minus aut magis difficile sanare, quam vulnerare; vivificare, quam mortificare; ad inferos deducere, quam reducere! Ah cum omnia possibilis tibi sint Deus meus! impende obsecro omnipotentiam tuam salutis meae, quam ob animum ingratum, & peccata mea impendere posses in meum interitum! Uti enim claves vitae & mortis meae in manibus tuis sunt, ita & cor meum. Scio equidem, quod durum sit & refractarium; ut proinde difficulter flectatur ad obediendum divinis mandatis tuis: attu Deus, cujus velle posse est, immuta illud, obsecro, gratia tua, ut promptum paratumque sit ad omnem nutum Divinae voluntatis tuae, nec minus fideliter obediat tibi, quam ceterae omnes res creatae, ne ratione quidem utentes, & tamen paratissimae semper ad audiendam vocem tuam. Si aliter ex nolim, compelle obsecro etiam invitum, ut vel sic habeas obsequente in sanctissimae voluntatis tuae! O quam felix ero, si quacunque demum ratione extorseris a me, quod placitum est coram te! Nunquam enim aberrare potest ab unico & vero scopo, qui tecum in veritate ambulat, nunquam te sibi habere adversum, cujus voluntas cum tua divina conspirat; sed neque ei quidquam deesse un-

quam poterit, cui omnipotens virtus tua assistit, &c.

CONSIDERATIO VIII.

De Providentia DEI.

Hæc disponit omnia 1. Prudentissime. 2. Suavissime. 3. Justissime.

P. 1. *Hæc disponit omnia prudentissime.* Si negotium aliquod tibi conficiendum foret, cujus initium; progressus, ac circumstantias omnes ita perspectas haberes, ut rei veritatem indubitate agnosceres; certus præterea fores te nullo partium studio teneri, sed sincerissimo affectu complecti eos, ad quos negotium spectat; certus denique fores a justitiæ tramite ne latum unguem velle deflectere; sed ex juris & æquitatis præscripto sententiam pronunciatum, ac re ipsa pronuciare; ambigeresne de sententia juste prolata? Qua ergo ratione dubitare licbit rerum eventus a divina providentia prudentissime, suavissime, ac justissime disponi aut permitti, cum sapientia Divina providentiæ in dirigendo hoc universo veluti facem præferens, falli nequeat in rebus cognoscendis? nec bonitas divina deficere pos-